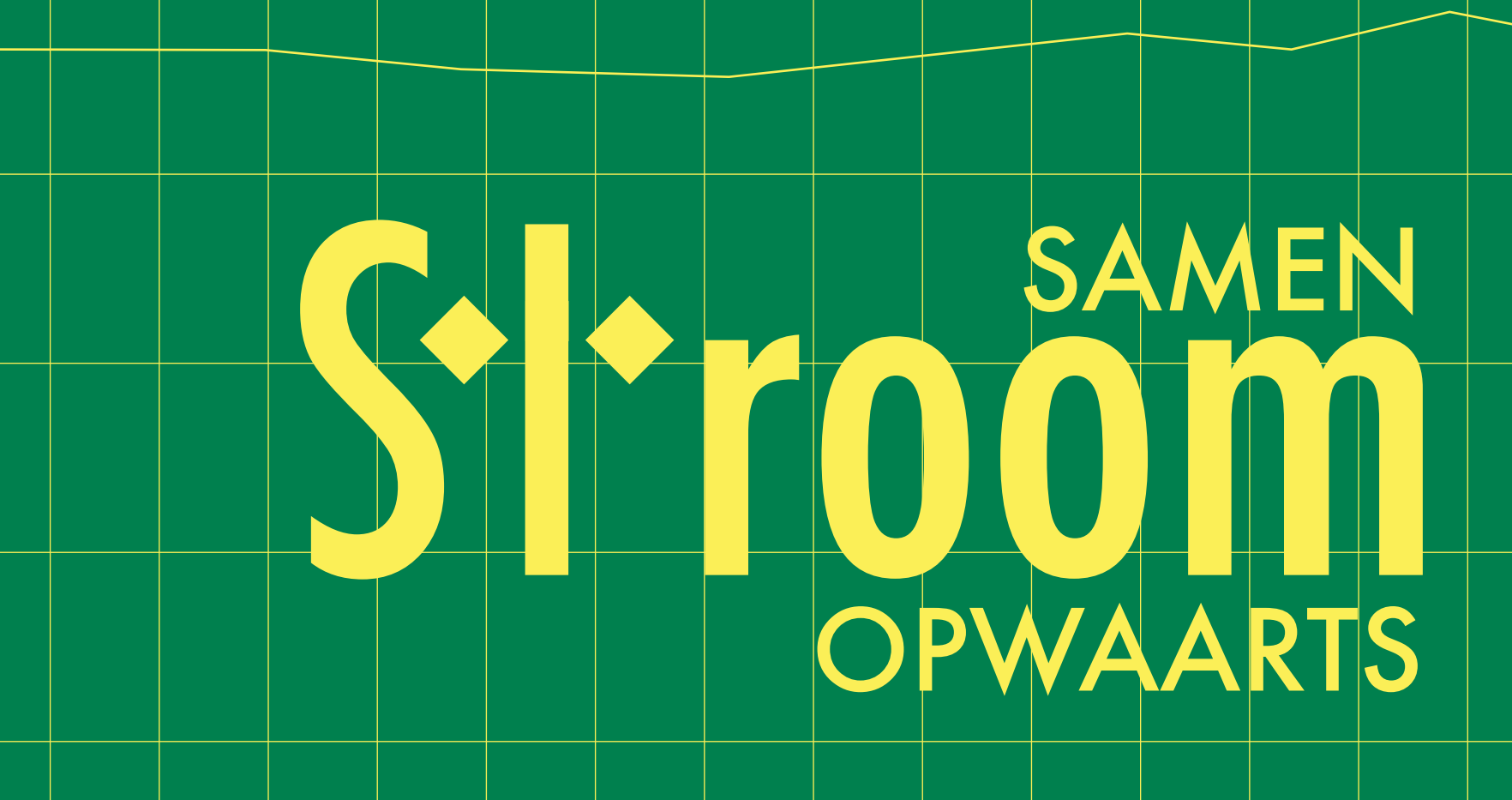

Sirroom
SAMEN
OPWAARTS

Deze publicatie is het resultaat van 2,5 jaar onderzoek van het Europese CO2PED-project in de Watersportbaan. Het vertelt hoe de energietransitie van deze wijk zorgzamer kan via de tentoonstelling 'Samen Stroom Opwaarts' met haar zeven verhalen, en via het proces dat daartoe leidde.

inhoud

context: de energietransitie in de Watersportbaan.....	2
proces: van onderzoek naar tentoonstelling.....	22
zeven verhalen van een zorgzame energietransitie.....	42
reflectie.....	72

SAMEN STROOM OPWAARTS

tentoonstelling over een zorgzame energietransitie

Watersportbaan Gent, 2026

© 2026 Lotte Rohde

tentoonstelling Samen Stroom Opwaarts

De veranderingen in hoe we energie opwekken en gebruiken zijn overal voelbaar. Niet alleen in technologie, gebouwen en cijfers, maar ook in ons dagelijks leven: hoe we koken, ons verplaatsen en samenleven. Dat geldt ook voor de Gentse wijk Watersportbaan. De stad heeft er grote ambities. De sociale hoogbouwwijk staat voor een ingrijpende renovatie en een omschakeling weg van fossiele energie. Zo wil men van Watersportbaan een ‘positieve energiewijk’ maken: een buurt die op jaarbasis meer groene energie produceert dan ze verbruikt. Die transitie brengt tegelijk onzekerheden met zich mee. Bewoners worden geconfronteerd met de impact van de werken en mogelijke verhuisbewegingen. Velen willen nauwer betrokken worden bij de plannen, maar dat blijkt niet altijd vanzelfsprekend. Zo wordt de spanning tussen beleid en het dagelijkse leven tastbaar.

Vanuit die spanning ontstond de tentoonstelling ‘Samen Stroom Opwaarts’. Ze nodigt bewoners, experts en beleidsmakers uit om anders naar energie te kijken: niet enkel als een technisch vraagstuk, maar als een uitdaging die verweven is met het dagelijkse leven in de wijk. Aan de hand van zeven verhalen verkennen we hoe de energietransitie zorgzamer kan verlopen. Zorgzaam betekent aandacht hebben voor wie betrokken is, wie gehoord wordt en hoe lasten en verantwoordelijkheden worden verdeeld. Een positieve energietoekomst draait immers niet alleen om energie, maar ook om hoe we zorg dragen voor onze omgeving, gebouwen, infrastructuur en elkaar.

CONTEXT

DE ENERGIETRANSITIE IN DE WATERSPORTBAAN

positieve energiewijken

Een positieve energiewijken (of Positive Energy District (PED)) is een stadsdeel dat op jaarbasis meer hernieuwbare energie opwekt dan het zelf verbruikt. Een afgebakend gebied waar gebouwen, publieke ruimte en lokale infrastructuur samen dus een energiebalans vormen die positief is. Hiervoor zijn collectieve systemen belangrijk, met gedeelde warmte die lokaal wordt opgewekt via hernieuwbare bronnen, met slimme sturing en opslag om vraag en aanbod te balanceren. Dit moet steeds gepaard gaan met een lage energievraag, wat op zijn beurt grondige renovaties, adequate isolatie en efficiënte systemen vraagt.

PEDs zijn een belangrijk onderdeel van de Europese Green Deal om de uitstoot van broeikasgassen terug te schroeven, en Europese stadswijken zo tegen 2050 klimaatneutraal te maken. De focus op de wijk laat toe om energie-transitie concreet te maken in de directe leefomgevingen van mensen. Zo worden ook kansen gecreëerd om klimaatneutraliteitsdoelstellingen op een geïntegreerde manier aan te pakken, op het snijvlak van energie, mobiliteit, ruimte en sociale rechtvaardigheid. Enkel zo kunnen baten eerlijker verdeeld worden, procedures transparanter worden gemaakt en meer mensen worden betrokken. Net het luisteren naar minder gehoorde stemmen is erg belangrijk, want het klimaatbeleid bevoordeelt nog al te vaak wie al meer middelen en kansen heeft.

Of je al dan niet een eigendom hebt, met zonnepanelen, en genoeg middelen voor een renovatie, een elektrische wagen of andere nieuwe systemen, blijft nog erg bepalend.

Daarnaast moeten we waakzaam blijven voor een aantal belangrijke uitdagingen. Een vaak gehoorde kritiek is dat de energietransitie te technisch benaderd wordt, de taal vaak nodeloos complex is, en dat alles te top-down gestuurd wordt via infrastructurele ingrepen. De gebruikers van de energie komen vaak (te) laat in beeld. PED's worden daarnaast vaak sneller gerealiseerd in nieuwbouwwijken of welgestelde wijken. Kansarme gebieden met vaak verouderde woningen, en hoge energiekosten, vallen vaker uit de boot, des te meer omwille van de dure investeringen die daar nodig zijn. In de praktijk blijkt bovendien aandacht voor sociale debatten te beperkt. De focus op energiebalans en CO2-reductie overschaduwet betaalbaarheid, gezondheid, comfort, gemeenschapsvorming en lokale tewerkstelling.

© 2026 Lotte Rohde

de Watersportbaan

De Watersportbaan in Gent is een sociale woonwijk uit de jaren 1960 en een mooi voorbeeld van modernistisch erfgoed, met herkenbare hoogbouw in een open, groene setting. De buurt evolueerde van een klassiek naoorlogs woonproject naar een plek waar vandaag vooral huishoudens met lagere inkomens wonen. De woningen zijn voornamelijk eigendom van de sociale huisvestingsmaatschappij. De wijk staat vandaag op de agenda voor stedelijke vernieuwing.

© Jaren 60 Marc Frank

Recent werd de ambitie verankerd om de wijk fossielvrij te maken, met behulp van onder andere een warmtenet met warmte uit gezuiverd afvalwater. Het resultaat van de samenwerking tussen een netwerk van partners zoals de stad, de sociale huisvestingsmaatschappij en ook o.a. ziekenhuis Jan Palfijn en scholencampussen. In een warmtecharter leggen zij hun ambitie tot samenwerking vast, met als doel een collectieve, duurzame energievoorziening op wijkniveau. Dit gaat gepaard met een grote renovatie- en sloopopgave en de gefaseerde verhuisbeweging van bewoners. De uitvoering van al deze plannen werd gestart in 2026 en zal lopen tot de laatste afbraak in 2037. De volledige transitie wordt gestuurd aan de hand van een geïntegreerd masterplan¹.

¹ Stad Gent. “Toekomstplan Voor De Sociale Woonbuurt Aan De Watersportbaan,” n.d. <https://stad.gent/nl/plannen-en-projecten/toekomstplan-voor-de-sociale-woonbuurt-aan-de-watersportbaan>.

© 2025 Belga

8 partners ondertekenen het warmtecharter, waaronder de Stad Gent, AZ Jan Palfijn, UGent, Hogeschool Gent, Farys, Thuispunt Gent, Dimensa en Arteveldehogeschool

De energietransitie aan de Watersportbaan wordt vandaag vooral aangestuurd vanuit technische studies, infrastructuurkeuzes en institutionele processen, terwijl ze ook ingrijpt op het dagelijkse leven van bewoners: hun warmte, comfort of woonkosten. Die spanning roept de vraag op hoe bewoners en lokale organisaties écht bij de besluitvorming betrokken kunnen worden.

In de praktijk verlopen gesprekken over infrastructuur en renovatie vaak in een technische taal die drempels opwerpt voor bewoners, terwijl de geplande verhuisbewegingen door de afbraak of renovatie van de woontorens bijkomend inspraak bemoeilijken.

Precies die kloof tussen de technische organisatie van de transitie en de leefwereld van bewoners vormt een centraal aandachtspunt voor de energietransitie van de Watersportbaan.

© 2025 Lena Verlooy

sociale huurders, weinig hefboomen

Nog te weinig staan we stil bij wat de energietransitie betekent voor mensen die geen eigenaar zijn van hun woning — en dus geen zonnepanelen kunnen plaatsen, moeten afwachten wanneer er geïnvesteerd wordt in hun woning, terwijl ze de energiefactuur steeds verder zien stijgen. Vooral sociale huurders beschikken over weinig hefboomen om hun eigen energietoekomst vorm te geven. In een ambitieus energiebeleid moet ook de stem van sociale huurders gehoord worden, want het grijpt in op hun dagelijks leven. De energietransitie tekent mee hoe de toekomstige wijk eruit zal zien. Doordat ze zoveel verandering in de wijk in gang trekt, is het een kans om het anders te gaan doen. Daarvoor hebben we elke stem nodig.

kunnen we het over energie hebben?

© 2026 Lena Verlooy

Doordat de energietransitie de toekomst van de Watersportbaan sterk beïnvloedt, willen we het gesprek over die transitie openen. Niet in een complexe taal over infrastructuur en technologie. Wel over energie als een verhaal van de wijk, inspelend op de échte uitdagingen en kwaliteiten van de Watersportbaan. Over energie die de toekomst van die wijk mee vormgeeft, met ruimte voor verhalen die naast de te halen klimaatdoelstellingen tellen, aandacht heeft voor kennis van onderuit. Die ambitie sluit aan bij wat de conceptstudie beoogt: “de herontwikkeling van de sociale huisvesting wordt maximaal aangegrepen om een sociaal-rechtvaardige klimaat- en energietransitie te realiseren” en “omschakeling naar duurzame energie biedt kansen om bewoners en gebruikers van het gebied mee te nemen in een duurzaamheidsverhaal”. Dat blijkt in de praktijk een hele uitdaging: het ontbreekt vaak aan de nodige kennis en ervaring om bewoners op een betekenisvolle manier te betrekken. Daarom gingen we op zoek naar interventiemogelijkheden: “kunnen we het over energie hebben?”

een tentoonstelling over een zorgzame energietransitie

Om het gesprek over de energietransitie in een wijk zoals de Watersportbaan te verruimen werd de tentoonstelling ‘Samen Stroom Opwaarts’ georganiseerd. Waar bewoners vaak gezien worden als moeilijk te bereiken of we niet helemaal goed weten hoe hen te betrekken bij zo’n complexe materie, wil de expo net hun kennis, ervaringen en strategieën zichtbaar maken. De tentoonstelling vergroot het bewustzijn rond energiearmoede, doorbreekt bestaande kaders en maakt duidelijk dat energietransitie net zo goed gaat over zorg, solidariteit en rechtvaardigheid. De expo brengt geen technisch verhaal, maar een wijkverhaal, waarin mensen, relaties en plekken centraal staan. De expo legt bloot hoe het samen werken aan een duurzame toekomst al lang begonnen is: via delen, herstellen en samenwerken. Zo stelt ze blinde vlekken aan de kaak en nodigt ze iedereen uit om samen stappen te zetten richting een sociaal rechtvaardige energietransitie.

De kernboodschap van de expo is dan ook de nood aan een *zorgzamere energietransitie* in de Watersportbaan. Daarvoor koppelen we energietransitie aan een *zorgethiek*¹: een denkkader dat focust op relaties, verbondenheid en wederzijdse afhankelijkheid. ‘Goede zorg’² is alles wat we doen om onze wereld — onszelf én onze omgeving — te onderhouden, te herstellen en verder te zetten.

Vanuit dit perspectief wordt energietransitie niet enkel gezien als een technisch of economisch vraagstuk, maar als een sociaal en relationeel proces. Ze benadrukt dat verantwoordelijkheid een gedeelde zaak is, gedragen door zowel bewoners als instellingen, in plaats van iets wat aan het individu wordt overgelaten. Tegelijk vraagt ze aandacht voor plek: een wijk is geen neutrale ruimte voor technologie, maar een plek vol relaties, herinneringen en betekenis, die zorg en onderhoud verdient. Door de energietransitie in de Watersportbaan vanuit dit perspectief te belichten, wil de tentoonstelling tonen wat een energietransitie met zorg voor de wijk kan betekenen.

1 Damgaard, Caroline Sejer, Darren McCauley, and Louise Reid. “Towards Energy Care Ethics: Exploring Ethical Implications of Relationality Within Energy Systems in Transition.” *Energy Research & Social Science* 84 (2021)

2 Joan C. Tronto and Berenice Fisher, “Toward a Feminist Theory of Caring,” in *Circles of Care: Work and Identity in Women’s Lives*, ed. Emily K. Abel and Margaret K. Nelson (Albany: State University of New York Press, 1990), 36–54.

De tentoonstelling is opgebouwd rond zeven verhalen. Elk verhaal belicht een ander aspect van een zorgzame energietransitie en brengt verschillende belangen, ervaringen en waarden in beeld. Zo wordt duidelijk waar perspectieven elkaar versterken, maar soms ook botsen.

De verhalen ontvouwen zich tijdens een wandeling door de wijk. Energietransitie speelt zich immers niet alleen af in beleidsdocumenten of vergaderzalen, maar ook in woningen, ontmoetingsplekken en de dagelijkse infrastructuur van de buurt. Daarom vindt de tentoonstelling plaats in de wijk zelf. Onderweg komen de verhalen tot leven via getuigenissen, fotoreeksen, filmfragmenten, objecten en spelelementen. Samen vormen ze geen lineair stappenplan, maar een meerstemmige verkenning van wat in de energietransitie van de Watersportbaan vaak onderbelicht blijft.

© 2026 Sophie Leroy

© 2026 Lotte Rohde

© 2026 Lotte Rohde

© 2026 Lotte Rohde

© 2026 Lotte Rohde

PROCES

VAN ONDERZOEK NAAR TENTOONSTELLING

In 2024 landde het Europese onderzoeksproject CO2PED neer in de Watersportbaan, met een centrale vraag: welke acties van onderuit kunnen een rechtvaardigere energietransitie in kansarme wijken mee vormgeven? Niet vanuit technische kaders, maar vanuit wat er al leeft in de wijk — de kennis, gewoontes en netwerken die er al zijn, en die ruimte verdienen om te groeien.

We traceren vijf stappen in het onderzoeksproces waarvan de expo het resultaat werd: verzamelen, narratieven in kaart brengen, verhaallijnen ontwikkelen, opnieuw verzamelen en herschikken, inzichten doorvertalen naar de expo en, in de laatste stap, ze tentoonstellen. Deze stappen volgden elkaar niet strikt op, maar liepen voortdurend door elkaar heen.

‘Samen Stroom Opwaarts’ is het resultaat van een zorgzaam onderzoeksproces. Het is het resultaat van een onderzoek dat niet enkel over de wijk ging, maar samen met de wijk tot stand kwam.

procesfases tentoonstelling

via interviews, gesprekken, workshops en wijkwandelingen met bewoners, wijkwerkers, energie-experten en andere betrokkenen een brede kennisbasis over het dagelijks leven, energie en de toekomst van de Watersportbaan verzamelen.

op basis van deze inzichten verschillende narratieven over de energietransitie in kaart brengen: zowel de perspectieven van bewoners en lokale actoren als de visies die vanuit beleid en instellingen worden gevormd.

de verzamelde narratieven samenbrengen in zeven verhaallijnen, geïnspireerd door een zorgethisch kader.

de verhaallijnen opnieuw aanscherpen via bijkomende gesprekken om inzichten, ervaringen en stemmen in de verhaallijnen te versterken.

de verhalen vertalen in output voor een interactieve tentoonstelling.

een publieke tentoonstelling in de Watersportbaan die bewoners, wijkprofessionals, beleidsmakers en andere geïnteresseerden uitnodigen om de energietransitie vanuit verschillende 'alternatieve' perspectieven te verkennen.

Het onderzoek begon met luisteren. Via interviews, gesprekken, workshops en collectieve mappingsessies met bewoners, wijkwerkers, organisaties, energie-experten en andere betrokkenen brachten we in kaart wat de wijk vandaag al sterk maakt of welke zorgen mensen hebben. Energie kwam daarbij zelden ter sprake als een technisch onderwerp, wel als iets verweven met het dagelijkse leven: wassen, koken, je verplaatsen, ontspannen, iets herstellen. Die gesprekken resulteerden in een atlas van de Watersportbaan — een verzameling van inspirerende initiatieven, plekken en mensen.

kansenverkenning met wijkwerkers en bewoners in collectieve mapping workshops (2024)

snippet wijkatlas (2025)

“Energie is een abstract onderwerp. Daarom is het belangrijk vanuit een concreet idee of onderwerp te starten (sociaal werker, 2024)

“Er is niemand die duidelijk uitlegt aan nieuwe bewoners hoe het energiesysteem werkt, ookal is goede afstemming tussen technische systemen en gebruik cruciaal. Hierdoor is de verwarming vaak niet optimaal afgestemd, en ontstaat ontevredenheid en ook energieverlies (medewerker energiecentrale, 2024)

“Camping Stropke heeft een gedeeld sanitair en gedeelde wasplek, dat gedeeld samenleven is interessant om iets rond te doen” (bewoner WSB, 2024)

“Hoe kan je met mensen over energie praten wanneer hun woningen niet aan de norm voldoen? (wijkwerker, 2024)

“Er zijn veel dingen die je zelf kan doen (bewoner camping Stropke, 2024)

“Met een energiescan kunnen we sociale huurders concrete tips of tools geven om energie te besparen. We proberen ook concrete problemen op te lossen wanneer we op huisbezoek zijn, bijvoorbeeld door een kapotte wc te repareren of mensen naar de juiste service door te verwijzen (huis+, 2024).

“De ISTA meters geven mensen zorgen. De afrekeningen komen veel te laat, soms pas 2 jaar later, en zijn niet transparant, waardoor verbruik opvolgen moeilijk wordt (wijkwerker, 2024)

“Er is een hoge gemeenschappelijke energieafrekening, doordat de buizen oud zijn en veel warmte verliezen” (bewoner WSB, 2024)

“Thuispunt Gent is alleen verantwoordelijk voor het gebouw, Stad Gent voor de publieke ruimte ertussen. Dat maakt het moeilijk om warmte te produceren in de publieke ruimte voor de gebouwen (energie expert, 2024).

In die eerste ‘verzamel’ fase van het onderzoek kwamen we in contact met een klein groepje bewoners van een nabijgelegen camping en van de hoogbouwtorens, gepassioneerd in energie of geëngageerd in de wijk. Met die bewoners experimenteerden we met een plug-en-play zonnepaneel en hadden we gesprekken over welke soort andere leefvormen met meer gedeelde gewoonten en plekken inspirerend zijn.

© 2026 Lena Verlooy

bewoners die experimenteren met energie

We kwamen ook in contact met SAAMO, een organisatie die met steun van een wijkbudget en vrijwilligers een kluscampagne opzette in de Watersportbaan. Via die kleine klusjes konden we op huisbezoeken gaan en met bewoners in gesprek gaan over onderhoud en herstel, en van daaruit ook over bredere energiegerelateerde thema's.

Naast inspirerende initiatieven brachten de gesprekken ook verschillende narratieven over energietransitie aan het licht. Institutionele actoren, bewoners en lokale organisaties vertrokken vaak vanuit andere ervaringen, prioriteiten en vormen van kennis. Deze perspectieven bleken niet noodzakelijk tegenstrijdig, maar kwamen zelden met elkaar in gesprek. Vanuit die vaststelling groeide de ambitie om ze met elkaar te verbinden. Niet om verschillen weg te werken, maar om ruimte te maken voor ontmoeting, dialoog en nieuwe verbindingen.

Vanuit de verschillende narratieven ontwikkelden we zeven verhaallijnen, met zorgethiek als kapstok. Zo vormden ze een eerste vertaling van het verzamelde onderzoeksmateriaal naar een publiek verhaal over de toekomst van de Watersportbaan.

We cureren deze verhalen daarbij met zorg. Cureren is niet toevallig verwant aan het Latijnse cura, zorg. Zorg als curatorieel uitgangspunt nemen betekent zichtbaar maken wat vaak onzichtbaar blijft, en tegelijk bewust bijdragen aan het opbouwen van relaties, zichtbaarheid en zorgzame infrastructuur.

“(...) taking care seriously as an explicit curatorial position means not only to provide visibility for marginalized subjects but also to use curatorial practice and thought as a vehicle, as an organizational method to actively (re)construct relationships, visibilities, and caring infrastructures with the sincere dedication to the sociopolitical transformation”¹

¹ Sascia Bailer. “Care for caregivers”. In Curating with care, ed. Elke Krasny, Lara Perry ()p. 192 Curating with Care, p. 192. Routledge, 2023

Van narratief tot verhaal gaan was geen lineair process, maar van herpuzzelen en aanvullen om bestaande verhaallijnen te versterken of te nuanceren. Met de zeven verhalen gingen we opnieuw aan de slag in de wijk om de verhalen te verdiepen en te verfijnen. In het jaar voorafgaand aan de opening gingen we mee met energiescans van Huis+, organiseerden gesprekscirkels in het buurthuis en voerden bijkomende interviews.

interview Saamo over hun kluscampagne en het belang van onderhouden en herstellen (links)

© 2026 Karolien Bogaert

affiche energiescans samen met Huis+ (rechts)

© 2026 Lena Verlooy

waterlelie cirkels, 'energiezuinig leven' waarbij we een spel spelen 'hoelang moet je fietsen om je elektrisch apparaat te kunnen gebruiken'? (bovenaan); 'energie en emoties': welke gebeurtenis gaat er binnen dit en 2050 gebeuren of zou er moeten gebeuren? hoe voel je je bij die gebeurtenis? (onderaan)

In een volgende fase werden de verhaallijnen vertaald naar een tentoonstellingsvorm. Samen met ontwerpers, kunstenaars en studenten¹ gingen we op zoek naar manieren om onderzoeksinzichten tastbaar en beleefbaar te maken. Daarbij werd niet alleen nagedacht over vormgeving, maar ook over de relatie tussen de verhalen en de plekken waar ze terecht kwamen. Tegelijk werd gezocht naar manieren om de tentoonstelling te verankeren in het bestaande leven van de wijk. Daarom werd de expo gekoppeld aan 'Mon Jardin', een buurtinitiatief dat gedurende de zomer bewoners samenbrengt met uiteenlopende activiteiten en een zomerbar. De tentoonstelling kon zo aansluiten bij bestaande netwerken en publieken, in plaats van een losstaand evenement te worden.

¹ samen met kunstenaars R&I Lab Ecology, DFI-studenten Luca School of Arts & ontwerpers Endeavour

Zo ontstond de tentoonstelling 'Samen Stroom Opwaarts'. Gedurende vier dagen was de expo vrij toegankelijk in de openbare ruimte van de Watersportbaan. Bezoekers konden zelfstandig op ontdekking gaan of deelnemen aan één van de vijf begeleide wandelingen en randactiviteiten. Met workshops, de energiecaravan, speelse installaties en gesprekssessies groeide de expo uit tot meer dan een toonmoment: een plek voor ontmoeting, kennisdeling en dialoog over de toekomst van de wijk.

© 2026 Hans Warreyn

flyeren gangen

uitnodigingen bewoners

opbouw tentoonstelling

© 2026 Lotte Rohde

reflectiegesprek na de expo met wijkprofessionals

© 2026 Hans Warreyn

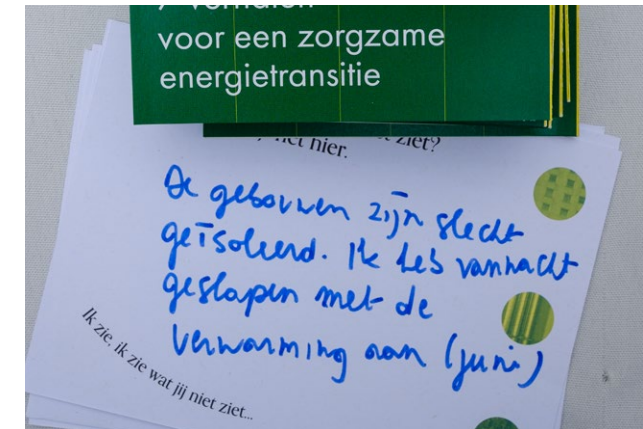
workshop chauffages ontlichten

© 2026 Lotte Rohde

spel dat gespeeld kan worden tijdens tentoonstelling

© 2026 Hans Warreyn

interactiemoment met bewoners tijdens tentoonstelling

overzicht activiteiten

interviews met wijkpartners en deelname aan wijkevents

- 23/2/24 – Wijkregisseur Watersportbaan (n=1)
- 4/3/24 – Bewonersmeeting Ekkergem buurtinitiatief fossielvrije wijk (n=+-20)
- 5/3/24 – Stad Gent medewerkers team energie en klimaat (n=2)
- 19/3/24 – Medewerkers Campus Atelier (n=2)
- 19/3/24 – Medewerkers SAAMO en Living Lab Muide (n=4)
- 19/3/24 – WSB opmaker conceptstudie (n=1)
- 21/5/24 – Medewerker Thuispunt Gent (n=2)
- 25/9/24 – Medewerker Stad Gent team stadsvernieuwing en wijkregisseur Watersportbaan (n=2)
- 26/9/24 – WSB wijkactieteam (n=+-20)
- 8/10/24 – WSB Wijkwerker (n=1)
- 8/10/24 – WSB Thuispunt flatwachter en huurbegeleider sociaal werker (n=2)
- 26/11/24 – Medewerkers en directeur Thuispunt Gent (n=3)
- 28/11/24 – Walk-along met flatwachter Thuispunt Gent (n=1)
- 20/12/24 – Medewerkers Thuispunt (n=2)
- 9/2/25 – Voedselinitiatief Let's Save Food (n=1)
- 11/6/25 – Medewerkers Thuispunt (n=2)
- 16/6/25 – Medewerker Stad Gent team stadsvernieuwing (n=1)
- 15/10/25 – Medewerker Saamo West-Vlaanderen over plug-and-play-projecten (n=1)
- 15/10/25 – Circulariteitsinitiatief Colle (n=1)
- 2/02/26 – Huis+ (n=1)
- 24/3/26 – Saamo over Kluscampagne (n=3)

collectieve mapping workshops in Watersportbaan (25/11/2024-29/11/2024)

- 25/11/24 – workshop Artevelde – leren, werken, infrastructuur delen (n=3)
- 26/11/24 – workshop Vlaschaard – ontmoeten en verbinden (n=4)
- 27/11/24 – workshop Open Huis – voeden en ontmoeten (n=3)
- 29/11/24 – workshop SAAMO over wonen (n=4)
- 29/11/24 – workshop Jan Palfijn ziekenhuis – workshop sociale dimensies warmtenet (n=5)

samenkomstmomenten geëngageerde bewoners:

- 4/2/24 (n=4)
- 20/3/25 (n=4)
- 13/5/25 (n=8)
- 23/5/25 (n= 2)
- 18/2/26 (n=2)

interviews bij bewoners thuis

- 18/6/25-18/7/25 – Klusbrigade surveys (n=22)
- 23/2/26-2/3/26 – Energiescans (n=10)

gesprekscirkels met bewoners

- 24/4/26 – over energiezuinig leven (n=+-20))
- 25/5/26 – over emotie en energie (n=+-15)

begeleide tours op tentoonstelling

- 4/6/26 – 2 begeleidde tours (n=26)
- 7/6/26 – 3 begeleidde tours (n=19)

reflectiegesprek na expo

- 4/6/26 (n=+-15)

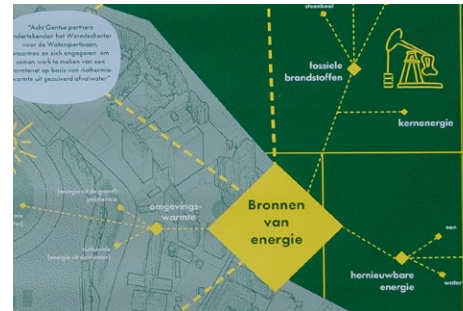
ZEVEN VERHALEN VAN EEN ZORGZAME ENERGIETRANSITIE

De Watersportbaan staat voor een belangrijke energietransitie: renovaties, een nieuw warmtenet, fossielvrij wonen. Wat als we zorg meer centraal stellen in de energietransitie en als drijfveer zien voor de verandering van de wijk? We verbeelden een zorgzamere energietransitie via zeven verhalen op zeven verschillende plekken in de Watersportbaan.

route tentoonstelling, met verhalen verteld doorheen de wijk

Energie is nooit alleen maar technologie of infrastructuur. Het bestaat uit een netwerk waarin alle elementen met elkaar verbonden zijn. Ze begint bij de energiemarkt die de prijzen bepaalt, loopt verder via de natuurlijke omgeving die onze hernieuwbare bronnen voedt—zon, wind, warmte uit de bodem. Dat is dan weer verbonden met de milieu-impact van ontginning en uitstoot door energie. Die elementen op hun beurt zijn nauw verbonden met dagelijkse energiepraktijken en gewoontes: hoe warm we ons appartement stoken of hoe we ons verplaatsen. Maar energie gaat ook over mensen en hun relaties. Over hoe we energie delen: samen wassen in de wassalon, samen koken in een gemeenschappelijke buurtkeuken, elkaar helpen om kosten en warmte te dragen. Een zorgzame energietransitie begint met dat grote geheel zien, en begrijpen dat we er allemaal deel van zijn. Ze ziet mensen niet alleen als ‘gebruikers’ van een systeem, maar ziet hen als deel van een groter energieweb waarin sociale, technische, ecologische en economische elementen voortdurend op elkaar inwerken. En ze vergeet niet dat infrastructuur en technologie nooit genoeg zijn als de sociale en culturele kant van het verhaal genegeerd worden. Want de energietransitie is niet alleen een technisch project, het is een sociaal project. Het gaat over hoe we samen leven en veranderen.

samen actie nemen geeft energie

De energietransitie gebeurt natuurlijk niet vanzelf. Iemand moet de infrastructuur installeren, de gebouwen renoveren, ... Maar ook 'gebruikers' zijn deel van het energieweb. Veel bewoners zijn handig in energie besparen, spullen delen, warmte buiten houden of juist binnen in de winter. Ze voelen zich verantwoordelijk en installeren LED-lampen, timers op hun boiler, en geven hun spullen een tweede leven via het repair café. Hoewel dat allemaal belangrijk is, is een zorgzame energietransitie meer dan individuele verantwoordelijkheid, en is ondersteuning van de stad, huisvestingsmaatschappij en sociale organisaties onmisbaar.

Want niet alles is individueel op te lossen. Koude appartementen, oude installaties, moeilijke communicatie: dat zijn geen persoonlijke problemen. Het zijn gedeelde uitdagingen, waarover samen een sterker signaal gegeven kan worden. Door rollen te (her)verdelen en samen te werken, krijgen we meer mensen aan boord. Een zorgzame energietransitie is daarom een verhaal van samen actie nemen, met een eerlijke en gedeelde verantwoordelijkheid.

© 2026 Hans Warreyn

energiebesparingstips toegepast op sociale huurders, van bewoners zelf, en vanuit input Huis+

© 2026 Hans Warreyn

wat doen bewoners om energie te besparen?
 wat kunnen ze samen doen?
 welke uitdagingen zijn gedeeld en waar is de huisvestigingsmaatschappij verantwoordelijk?

“ Alles is label A, mijn wasmachine en ijskast (bewoner, 2025)

“ Ik ga vaak naar de Vlaschaard en heb ook een nauw contact met enkele andere bewoners. Ik heb een vriendin in deze wijk die mijn was doet en in de plaats mag zij met mijn auto mee boodschappen gaan doen (bewoner, 2025)

“ SAAMO heeft ook uitgelegd hoe je dat zelf kan doen, de radiatoren ontluchten. Ze hebben onlangs ook spontaan de ketting van mijn fiets er terug opgelegd (bewoner, 2025)

“ Ik zet eigenlijk geen chauffage op. Door de buizen die door de appartementen lopen warmt mijn appartement genoeg op. Ik ben wel oke met 19 graden (bewoner, 2025)

“ In het salon en de badkamer werkt mijn verwarming niet meer dus in de winter plaats ik een elektrische blazer (bewoner, 2025)

verborgen netwerk

In de Watersportbaan zie je de gebouwen, de oude dennen naast het Dennenhof, de mensen. Daaronder is er een verborgen netwerk van buizen en kabels, waartussen wormen friemelen. Dat verborgen netwerk zal in de toekomst sterk veranderen, gevoed met restwarmte vanuit een waterzuiveringsbedrijf. Warmte die nu verloren gaat in de lucht, wordt straks misschien wel gebruikt om onze appartementen te verwarmen. Een zorgzame energietransitie maakt ook die onzichtbare netwerken zichtbaar, en houdt rekening met alles en iedereen — menselijk en meer-dan-menselijk — dat deze plek mee vormgeeft.

Ik zie,
ik zie...
Wat jij niet
ziet!

kijk-en luisterinstallatie gemaakt door het R&I Ecology Lab

© 2026 Lotte Rohde

naast luisteren en kijken naar verborgen netwerken is er bij deze stop ruimte voor bewoners om te vertellen wat zij wel zien of horen, maar waar van bovenaf weinig oor voor is.

© 2026 Lotte Rohde

de drijfkracht van emoties

De energietransitie raakt mensen. Ze raakt hun huizen, hun omgeving, hun routines en hun (on)zekerheden. En dat brengt emoties mee. Stress over stijgende facturen, onzekerheid over wat er verandert en angst over de impact op je woning en frustratie over onduidelijke informatie. Maar er zijn ook warme gevoelens. Hoop op lagere kosten, vernieuwde woningen en een wijk die klaar is voor de toekomst. En er is trots, als bewoners samen oplossingen vinden. Dit verhaal gaat over die emoties. Niet om ze op te lossen, maar om te luisteren. Want emoties vormen een belangrijke kracht. Ze vertellen ons wat mensen belangrijk vinden en zorgen voor verbinding. Een zorgzame energietransitie erkent dat verandering gevoelens oproept, en dat die emoties krachtig zijn om samen stappen te zetten.

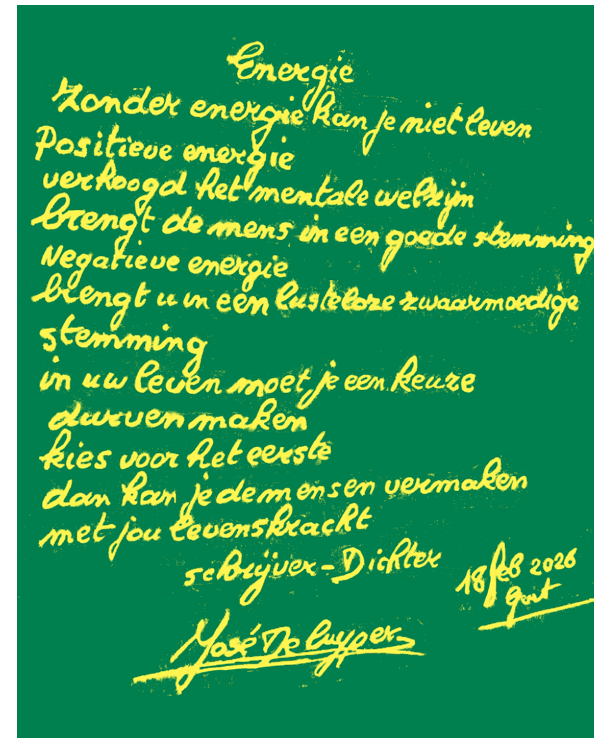

© 2026 Lotte Rohde

© 2026 Hans Warreyn

gedicht geschreven
door bewoner

hoe voelen
bewoners zich bij de
energietransitie? scan
de QR code!

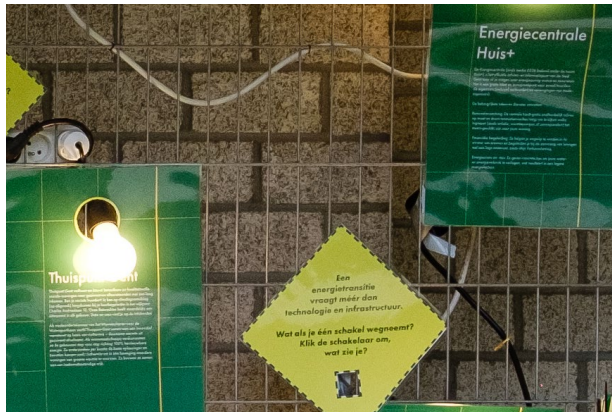
lokale partners zijn onmisbaar

De energietransitie kan pas echt 'landen' in de wijk als ze vertrekt vanuit de gebouwen, plekken en mensen die er al zijn. Grote partners zoals stad Gent, Thuispunt Gent en ziekenhuis Jan Palfijn maken vernieuwing mogelijk. Maar ook lokale organisaties vormen een onmisbare schakel in het energieweb. Ze geven advies over energie, brengen mensen samen rond koken of herstellen, en maken voorzieningen toegankelijker door ze te delen. Tegelijk helpen ze bewoners bij concrete vragen: van energie besparen en facturen begrijpen tot praktische hulp of administratieve ondersteuning. Wat hen verbindt, is hun nabijheid. Ze kennen de vragen en drempels in de wijk en werken stap voor stap mee aan oplossingen die passen bij het dagelijkse leven van bewoners. Zo maken ze de energietransitie tastbaar en haalbaar. Een zorgzame energietransitie bouwt verder op die lokale kracht: door samen te werken, te luisteren en bestaande plekken en netwerken te versterken.

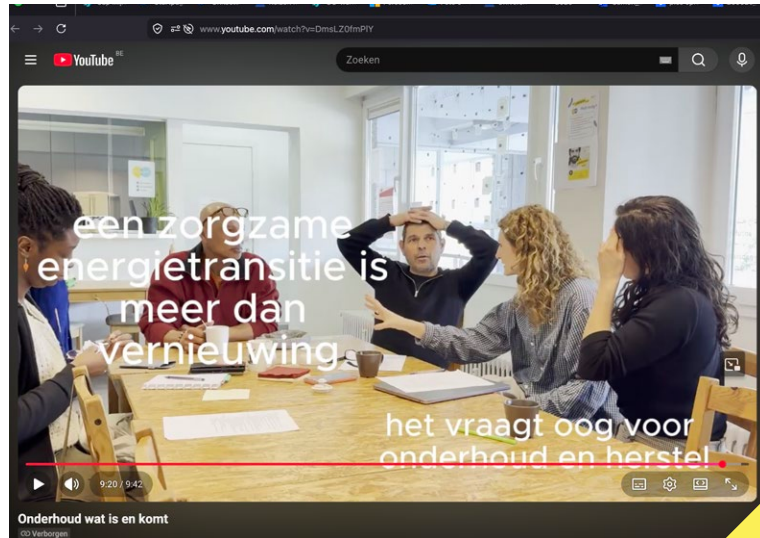
lichtinstallatie die een aaneenschakeling van belangrijke wijkorganisaties- en partners in de Watersportbaan toont, en hun belang voor de energietransitie; pas wanneer ze allemaal mee aan boord zijn, gaat het lichtje in de schakeling branden

onderhoud wat er is en komt

In de Watersportbaan gaat veel aandacht naar vernieuwing: nieuwe verwarmingssystemen, renovaties en toekomstgerichte gebouwen. Maar achter die grote plannen schuilt iets minstens even belangrijk: het dagelijkse onderhoud dat ervoor zorgt dat alles blijft werken. Bewoners ervaren dat heel concreet. Liften die lang niet werken, gangen die slecht onderhouden zijn en vragen die onbeantwoord blijven, tonen hoe belangrijk het is dat er opvolging en aanspreekpunten zijn. Die knelpunten hangen niet alleen samen met verouderde gebouwen, maar ook met het verdwijnen van vertrouwde tussenfiguren zoals conciërges. Vandaag ontbreekt die tussenschakel vaak. Een zorgzame energietransitie investeert daarom niet alleen in nieuwe installaties, maar ook in onderhoud, opvolging en herkenbare aanspreekpunten in de wijk.

interview met opbouwwerkers en vrijwilliger van Saamo, die in 2025 een Kluscampagne opstartten in de wijk, voor gratis, kleine herstellingen

Saamo legt waarom goed onderhoud en herstel zo belangrijk is, ook voor de energietransitie. Scan de QR code voor de video

© 2026 Lotte Rohde

© 2026 Hans Warreyn

© 2026 Lotte Rohde

© 2026 Hans Warreyn

durf verbeelden en experimenteren

De energietransitie wordt vaak voorgesteld als een vast plan vol berekeningen en rapporten. Zo blijft ze ver weg en moeilijk te begrijpen. Iets voor technici en experts. Maar wat als we ons voorstellen hoe die toekomst eruitziet? Wat als de zon niet alleen warmte geeft, maar ook mijn wasmachine laat draaien? Hoe zal ik straks wonen? Voel ik nog tocht? Hoor ik nog de leidingen tikken? Zal de vloer warm aanvoelen? En zal ik in de zomer minder last hebben van de hitte? Of dromen we nog verder. Wat als energie gratis is voor iedereen? Wat als de wijk zelf energie maakt en beheert, samen met de bewoners, in plaats van via de markt? Dromen over de toekomst helpt bepalen wat we willen behouden en veranderen. Soms helpt het om ook gewoon iets te proberen. Te doen alsof de toekomst nu al bestaat. Niet alles hoeft haalbaar of realistisch te zijn. Door te tekenen, bouwen, testen, spelen en te experimenteren met alternatieve energie kunnen we samen een andere toekomst verkennen. Een zorgzame transitie maakt ruimte om te dromen, te testen en zo stap voor stap samen te bouwen aan die toekomst.

zonne-oven, gemaakt door de studenten van Design for Impact

© 2026 Lotte Rohde

© 2026 Hans Warreyn

bewoner die experimenteerde met een plug-and-play zonnepaneel legt werking uit tijdens expo

© 2026 Hans Warreyn

71

REFLECTIE

een eindpunt en een nieuw begin

‘Samen Stroom Opwaarts’ was het eindpunt van 2,5 jaar onderzoek — en tegelijk een nieuw begin. De tentoonstelling bracht verschillende stemmen, verhalen en inzichten samen en probeerde via een wandeling door de wijk de energietransitie tastbaar te maken.

energie blijft een moeilijk onderwerp

Door het hele proces bleef een fundamentele spanning aanwezig: energie(transitie) is voor veel bewoners van de Watersportbaan géén prioriteit. De dagelijkse zorgen zijn concreter en urgenter — verstopte leidingen, sluikstort, rondkomen. Dat maakt de vraag onvermijdelijk: is het zinvol om een thema binnen te brengen waar weinig directe vraag naar is? Is dat een verantwoordelijkheid — mensen informeren en warm maken voor iets wat eraan komt? Of is het beter om dichterbij de vragen te blijven die in de wijk zelf leven? Zeker in een context van grootschalige verhuisbewegingen. Mensen die nu in de wijk wonen, zullen er mogelijk niet meer wonen wanneer de energietransitie echt haar beslag krijgt. Je wil mensen betrekken en hun kennis erkennen — maar de toekomst die je samen verbeeldt, is niet noodzakelijk de hunne.

twee doelgroepen, twee verhalen

De expo richtte zich op twee doelgroepen, om inzichten aan elkaar te koppelen. De begeleide tours — met zo’n vijftig deelnemers in totaal — brachten vooral lokale politici, beleidsmakers, energie-experten en de sociale huisvestingsmaatschappij samen. Mensen met de touwtjes in handen dus, en net daarom een belangrijk onderdeel van de tentoonstelling. Voor bewoners lag dat anders. Ondanks persoonlijke uitnodigingen, flyers, sociale media en communicatie via lokale partners bleef brede betrokkenheid moeilijk. De bewoners die wel meekwamen op wandeling waren vaak de vertrouwde gezichten — mensen die sowieso al actief zijn in het buurthuis. Dat is niet niks, maar het toont ook de grenzen van participatie binnen dit soort transitie.

Verschillende factoren speelden mee. De tentoonstelling was enkel in het Nederlands, wat sowieso een drempel vormt in een diverse wijk. Het wandelformat werkte goed voor de eerste doelgroep, maar voor bewoners is hun wijk geen onbekend terrein — die ontdekkingslogica slaat minder aan. En dan is er natuurlijk het thema zelf, ondanks de pogingen in de expo, ‘energie’ blijft voor veel mensen een topic dat ver afstaat van hun leefwereld.

het proces is belangrijk

De bewonersopkomst tijdens de expo vertelt niet het volledige verhaal. In het proces ernaartoe werd een veel bredere groep bereikt, via uiteenlopende methodieken: kluscampagnes en interviews met onderhoud als ingang, een spel over elektriciteitsverbruik uitgedrukt in fietsuren, een emotie-mapping over toekomstige gebeurtenissen. Die aanpak bereikte mensen buiten de klassieke participantengroep en bevestigde het belang van diverse, laagdrempelige en doelgroepgerichte methodes.

meer dan een expo

De tentoonstelling functioneerde uiteindelijk niet alleen als presentatie, maar ook als maatschappelijke en politieke interventie — een plek waar minder gehoorde stemmen ruimte kregen, en waar beleidsmakers en bewoners samen konden nadenken over zorgzamere toekomsten. De baten van een energietransitie liggen nog te veel bij mensen met hogere inkomens. Energiebeleid richt zich voornamelijk op mensen met een eigendom of elektrische wagen.

Hoewel de tentoonstelling in de Watersportbaan plaatsvond, reikt haar boodschap verder. Veel sociale hoogbouwwijken staan voor gelijkaardige uitdagingen van grootschalige vernieuwing en verhuis — die voor verschillende onrechtvaardigheden zorgen. De expo zet daarom meer dan enkel de case Watersportbaan in de verf. Welke wijken zijn de volgende? Kunnen we het in die wijken beter doen?

van wijkverhalen naar bredere verandering

De tentoonstelling *Samen Stroomopwaarts* is voorbij, maar de vragen blijven. Met deze video brengen we de verhalen uit de Watersportbaan verder naar buiten, want, de Watersportbaan is geen uitzondering. In heel wat wijken zoeken bewoners hun plaats in complexe energietrajecten. Deze video houdt de stemmen uit 'Samen Stroom Opwaarts' levend en nodigt uit tot een bredere vraag: hoe maken we de energietransitie democratischer, zorgzamer en meer gedragen?

bekijk hier de
aftermovie
van de
tentoonstelling,
scan de QR code

colofon

organisatie en productie expo
Lena Verlooy, Universiteit Gent
Sophie Leroy, Endeavour

onderzoek, veldwerk, opbouw expo
Lena Verlooy, Universiteit Gent
Sophie Leroy, Endeavour
Cas Hermans, Design For Impact Luca School of Arts
Maurane Wuyts, Design For Impact Luca School of Arts
Sigrid de Meyere, Design For Impact Luca School of Arts
Lisa de Ridder, Design For Impact Luca School of Arts
Siri Zomerplaag, Research & Innovation Lab Ecology Luca School of Arts
Charlotte Lammens, Research & Innovation Lab Ecology Luca School of Arts

pers en communicatie
Lena Verlooy, Universiteit Gent
Sophie Leroy, Endeavour

ontwikkeling theoretisch kader
Lena Verlooy, Universiteit Gent

vragen of opmerkingen? lena.verlooy@ugent.be

klankbordgroep
Griet Juwet, Endeavour
Tim Devos, Universiteit Gent
Annelies Staessen, Universiteit Gent
Laura Shllaku, Universiteit Gent

grafische vormgeving expo
Klara Vanstraelen
Karolien Bogaerts
Chiara Liastro

videografie, fotografie
Raphaël Harnett (aftermovie)
Lotte Rohde (fotografie)
Hans Warreyn (fotografie)

publicatie
Lena Verlooy, Universiteit Gent

funding
de expo is onderdeel van het CO2PED-project, en is gefinancierd door het Driving Urban Transitions partnerschap, co-gefinancierd door de Europese Unie

